

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 6

Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології

ЛЕКЦІЯ

з навчальної дисципліни **Основи оперативно-розшукової діяльності**

вибіркових компонент
освітньої програми *першого (бакалаврського)* рівня вищої освіти
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»

за темою **Правова основа оперативно-розшукової діяльності**

**м. Харків
2023 рік**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023 р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 25.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС (протокол від 21.08.2023 № 7)

Розробник:

1. Професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Пчолкін В.Д.

Рецензенти:

1. Професор кафедри криміналістики, судової експертології та медичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Степанюк Р.Л.

2. Доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого кандидат юридичних наук, доцент Мусяєнко О.Л.

План.

1. **Правова основа оперативно-розшукової діяльності.**
2. **Законодавчий рівень правового регулювання оперативно-розшукової діяльності**
3. **Підзаконні нормативно-правові акти України.**

Л І Т Е Р А Т У Р А:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 4 листопада 1950 р. (в ред. від 1 червня 2010 р.) (Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 трав. 1994 р., Протоколом № 14 від 13 трав. 2004 р.): URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580- VIII: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 1992, N 22, ст.303 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/ed20130811#Text>
5. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України, 1994, N 28, ст.232 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
6. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» // Відомості Верховної Ради України, 1995, N 10, ст.60 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
9. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів// Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. №770 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text>
10. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-18. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

11. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 20.03.2022)
12. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>
13. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України : наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 09.08.2023).
14. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : монографія. Харків : Золота миля, 2012. 620 с.
15. Пчолкін В. Д. Методологія пізнання в теорії ОРД. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. № 2. 2011. С. 296–302.
16. Пчолкін В. Д. Розвиток теорії оперативно-розшукової діяльності за роки незалежності в Україні. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Спец випуск, Незалежній Україні 20 років. № 2 (53). 2011. С. 113–121
17. Пчолкін В. Д. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального судочинства. Вісник ХНУВС. - № 1 (56). – 2012. - С. 133–141
18. Козаченко І.П. Оперативно-розшукова діяльність: Вступ до курсу / ОІВС МВС України. – Одеса, 1999. – 56 л.
19. Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. / С.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук та ін.. / За ред.. проф.. О.М. Джужа. – К. : Правова єдність, 2009. – 310с.

ВСТУП

На сучасному етапі формування в Україні правової держави великого теоретичного і практичного значення набуває дослідження особливостей регулювання правових відносин, що виникають в процесі протидії злочинності. Необхідність оптимізації правового регулювання оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів України в цій сфері викликана у зв'язку з реформуванням кримінального процесуального законодавства та соціально-економічними змінами в житті суспільства, що визначають сьогодні динаміку, структуру та характеристику злочинів. Зазначені обставини обумовлюють необхідність подальшого удосконалення правового регулювання виявлення та розслідування злочинів, оскільки від його приведення у відповідність до потреб сьогодення вирішальною мірою залежить ефективність діяльності правоохоронних органів України.

Під правовим регулюванням в теорії права розуміється специфічна діяльність держави, її органів і посадових осіб по упорядкуванню суспільних відносин шляхом встановлення правових норм і прийняття в необхідних випадках індивідуально-регламентуючих рішень у відповідності з цими нормами по юридично-значимим питанням, які виникають у процесі таких відносин. Правове регулювання носить функціональний, управлінський характер.

Правова основа оперативно-розшукової діяльності в Україні складається із сукупності правових актів, які проголошують правові норми, що регламентують групи однорідних суспільних відносин між державою і особою в процесі діяльності по забезпеченню безпеки людини і суспільства, шляхом застосування спеціальних методів, сил і засобів, і виконання оперативно-розшукових дій, якщо іншими заходами неможливо попередити чи усунути загрозу життєво важливим інтересам людини і суспільства.

Таке регулювання відбувається відповідно до **ст. 3 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»**.

1. Правова основа оперативно-розшукової діяльності.

Згідно ст. 3 закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять *Конституція України, цей Закон, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.*

Правова основа діяльності правоохоронних органів України – це сукупність правових норм, що містяться у правових актах, які регламентують кримінально-процесуальну, оперативно-розшукову, профілактичну, адміністративну функції, права та обов’язки, визначають гарантії законності у цій діяльності, а також соціальний і правовий захист працівників та осіб, які залучаються до виконання завдань з виявлення та розслідування злочинів.

В юридичній літературі нормативно-правові акти, які регламентують оперативно-розшукову діяльність, можна поділити на три групи:

- 1) *Конституція України і відповідні закони України;*
- 2) *нормативно-правові акти міністерств і відомств та судових органів;*
- 3) *міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна.*

Конституція України – основна правова база оперативно-розшукової діяльності. Конституція має найвищу юридичну силу, це закон прямої дії, який застосовується на всій території України. Всі інші закони і відомчі акти повинні відповідати нормам Конституції, а в разі

протиріччя їй вони вважаються не дійсними. Пряма дія конституційних норм має безпосереднє відношення до здійснення оперативно-розшукової діяльності.

В ст. 1 Конституції України проголошується, що Україна є незалежна, суверенна, демократична, соціальна і правова держава. Саме в такій державі права і свободи людини і громадянина мають бути пріоритетними і всебічно захищеними. *Розділ 2 Конституції України проголошує основні права і свободи людини і громадянина, які визначають основу правового статусу громадянина України. Конституція надає особам право на власність, вибір професії і роду занять, право в'їзду і виїзду з України, таємницю листування, телефонних розмов, поштової, телеграфної та іншої кореспонденції, недоторканність житла, особистості, права пересування і вибору місця проживання та інші права і свободи.*

Разом з цим, на конституційних положеннях засноване і право працівників поліції в ході виявлення і розкриття злочинів за рішенням суду допускати окремі *тимчасові обмеження деяких прав громадян та юридичних осіб*. Такі обмеження окремих прав і свобод (зняття інформації з каналів зв'язку, негласне проникнення у житлові приміщення тощо) мають винятковий та тимчасовий характер. Вони можуть застосовуватися лише за рішенням суду стосовно особи, в діяльності якої наявні ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину, у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, гарантування безпеки держави. В діяльності з виявлення та розслідування злочинів забороняється застосування технічних засобів, психотропних, хімічних та інших речовин, які пригнічують волю або спричиняють шкоду здоров'ю або оточуючому середовищу. Ці конституційні положення свідчать про те, що життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека особи визнаються найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини, їх гарантії складають зміст і цілі державної діяльності

Конституція України закріпила положення про розподіл державної

влади в Україні на законодавчу, виконавчу і судову. Для правового регулювання діяльності правоохоронних органів України особливе значення мають ті конституційні положення, якими вирішуються питання загальної структури відповідних органів, основи їх взаємовідносин, порядок їх утворення, а також поставлені основні завдання, які вони мають виконувати. У змісті Конституції України сформульовані принципи побудови правоохоронних органів і відправлення правосуддя в державі. Так, Конституція України встановлює, що численність і структура військових та воєнізованих формувань (якими є і підрозділи Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Прикордонні війська та інші), та їх функції визначаються тільки Верховною Радою України через прийняття законів.

Приписи Конституції України – юридична база для розробки і прийняття всіх інших законодавчих актів, в т.ч. актів з питань організації і діяльності судових і правоохоронних органів та їх компетенції в сфері оперативно-розшукової діяльності.

Конституція це закон прямої дії, який застосовується на всій території України. Усі інші закони, нормативно-правові акти повинні відповідати нормам Конституції, а у випадку протиріччя їй вони вважаються недійсними.

2. Законодавчий рівень правового регулювання оперативно-розшукової діяльності

Правову основу діяльності оперативних підрозділів складає оперативно-розшукове законодавство, з прийняттям якого оперативно-розшукова діяльність набула державно-правового статусу.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» регулює суспільні відносини щодо виявлення та розкриття злочинів. Він розкриває співвідношення між оперативно-розшуковою та кримінально-процесуальною функціями протидії злочинності. Так, у ст. 2 Закону визначено, що оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і

негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Закон встановлює підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності, які є вихідними для використання оперативними підрозділами поліції сил та засобів, що перебувають у їх розпорядженні.

Визначальне місце в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» займає ст. 8 «Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність», що забезпечує їх легітимність, дозволяє проведення оперативно-розшукових заходів для пошуку і фіксації інформації про фактичні дані про протиправну діяльність окремих осіб та груп, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. Саме Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» вперше на законодавчому рівні надав право оперативним підрозділам ОВС, з метою виявлення та розкриття злочинів встановлювати *конфіденційне співробітництво* з особами на засадах добровільності, мати негласних штатних працівників, здійснювати проникнення у злочинну групу негласного працівника підрозділу або особи, яка співробітничала з останнім. Таким чином, законодавчо закріплено застосування агентурного методу, який є стрижнем оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів у розкритті злочинів.

Значення ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» як важливої складової частини правової основи діяльності оперативних підрозділів щодо протидії злочинності полягає також і в тому, що його норми встановлюють: гарантії законності при здійсненні цієї діяльності; соціальний та правовий захист працівників поліції та осіб, які залучаються для виконання завдань з виявлення та розкриття злочинів; обов'язок державних органів сприяти слідчим та оперативним

підрозділам НП у вирішенні цих завдань.

Важливе місце у правових засадах діяльності поліції посідає кримінальне законодавство. **Кримінальний кодекс України** має властиві тільки йому предмет і метод правового регулювання. Предметом його регулювання виступають соціально негативні (шкідливі) фактичні відносини, що виникають в умовах учинення злочину між особою, що його вчинила, і компетентними органами держави, що здійснюють протидію злочинності. Саме норми КК України визначають, які дії або бездіяльність є злочинами або кримінальними проступками, за якими статтями їх слід кваліфікувати, якими є ознаки класифікації злочинів на злочини різної тяжкості.

Відповідно до статті 12 КК України ***кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини.*** Кримінальним проступком є передбачене КК України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. ***Злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі. Оперативно-розшукова діяльність проводиться щодо тяжких та особливо тяжких злочинів.***

Правовою основою діяльності підрозділів НП є також ті норми КК України, які встановлюють підстави кримінальної відповідальності, поняття злочину, відповідальність за підготовку, замах на злочин, визначають конкретні склади злочинів та ін. Ці норми зобов'язують працівників поліції здійснювати оперативний пошук осіб, стосовно яких за протиправні дії, підготовку або замах на їх учинення, можуть бути застосовані заходи кримінально-правового характеру.

Підвищення ефективності протидії злочинності на сучасному етапі розвитку держави, зміцнення гарантій забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному судочинстві потребують удосконалення інструментарію отримання доказів у кримінальному провадженні.

Важливою складовою правової основи ОРД є кримінально-процесуальне законодавство, яке в останні роки зазнало суттєвих змін, що були спрямовані на реалізацію вимог Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, інших міжнародно-правових стандартів.

Саме на вирішення цих стратегічних завдань була спрямована ідея реформування кримінального процесу і введення інституту негласних слідчих (розшукових) дій. Реалізація цієї ідеї в **КПК України** вирішила низку проблемних питань, які існували в нашому законодавстві та практиці правоохоронної діяльності, зокрема зближення оперативно-розшукової діяльності і кримінального процесу.

Негласні слідчі (розшукові) дії законодавець визначив як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України (ч. 1 ст. 246). Прийняття даної норми наділяє слідчого та оперативні підрозділи можливостями використовувати сили та засоби ОРД при проведенні НСРД для отримання доказової інформації щодо осіб, які підозрюються у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, а також у випадках, якщо іншим способом отримати відомості про злочин і злочинця неможливо. КПК України має базові нетаємні положення, що стосуються організації і тактики проведення НСРД.

Згідно кримінального процесуального законодавства України органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виконуючи доручення слідчого чи прокурора набувають статусу органу досудового розслідування. Такий підхід дає можливість поєднувати процесуальні права і оперативно-розшукову компетенцію, що дозволяє слідчому і оперативним працівникам більш ефективно виконувати завдання, поставлені перед ними.

Надаючи оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності певні права, законодавець зазначає, що їх можна використовувати тільки за наявності підстав, передбачених ст. 6 Закону

України «Про оперативно-розшукову діяльність».

До правової основи ОРД входить також Закон України «Про прокуратуру», у якому визначена така функція прокуратури як нагляд за додержанням законів органами, що провадять ОРД, дізнання, досудове слідство. *Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять ОРД, дізнання, досудове слідство, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України.* Письмові вказівки прокурора органам, що провадять ОРД, дізнання та досудове слідство, надані в межах повноважень, є обов'язковими для цих органів і підлягають негайному виконанню.

Генеральний прокурор, керівники регіональних та місцевих прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків, здійснюючи нагляд за додержанням законів органами, що провадять ОРД, дізнання, досудове слідство, координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності. Координаційні повноваження прокурори здійснюють шляхом проведення спільних нарад, створення міжвідомчих робочих груп, а також проведення узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності. Вказані повноваження прокуратури сприяють додержанню законності у процесі здійснення ОРД оперативними підрозділами поліції під час розкриття злочинів.

Закон України «Про державну таємницю» вказує, що державна таємниця - вид таємної інформації, яка охоплює відомості в сфері оборони, економіки, державної безпеки і охорони правопорядку, розголошення яких може причинити ущерб життєво-важливим інтересам України, а також визначає, що до державної таємниці можуть бути віднесені результати розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової діяльності, відомості про осіб, які співробітничали або співпрацювали на конфіденційній основі з органами, здійснюючими таку діяльність, про порядок організації і здійснення охорони вищих законодавчих і виконавчих органів влади, вищих посадових осіб держави, про систему урядового і

спеціального зв'язку.

В законах України «Про інформацію» та «Про звернення громадян» викладені пояснення про інформацію стосовно громадян, порядок доступу громадян і організацій до інформації про них, захист інформації і захист права громадян на доступ до інформації, порядок обов'язкового розгляду звернень громадян, реагування та відповіді на них.

Закон України «Про захист персональних даних» *регулює відносини, пов'язані із змістом персональних даних під час їх обробки.* Законом забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях та професійних спілках, а також даних, що стосуються здоров'я чи статевого життя, але положення вказаної норми не застосовуються якщо обробка персональних даних стосується обвинувачень у вчиненні злочинів, вироків суду, здійснення державними органом повноважень, визначених законом, щодо виконання завдань оперативно-розшукової чи контр розвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом. Стаття 25 Закону України «Про захист персональних даних» встановлює обмеження дії окремих статей цього закону лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

В ст. 5 Закону України «**Про заходи запобігання і протидії корупції**» визначені спеціально уповноважені суб'єкти, які безпосередньо здійснюють в межах своєї компетенції заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень.

Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, спеціальні підрозділи Департаменту стратегічних розслідувань НП України, по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, якщо інше не передбачене законом. Вказані суб'єкти протидії корупції або безпосередньо здійснюють оперативно-розшукову діяльність або можуть користуватися результатами оперативно-

розшукових заходів отриманих від органів уповноважених на їх здійснення.

Специфічними видами оперативно-розшукової діяльності є розвідувальна та контр розвідувальна діяльність.

Правові основи організації і діяльності державних органів, які здійснюють розвідувальну діяльність з метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз, порядок контролю і нагляду за їх діяльністю, правовий статус співробітників цих органів, їх соціальні гарантії встановлені Конституцією України, Законом України «Про розвідувальні органи», іншими законами України та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» визначає як спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України.

Кожний громадянин України має право на інформацію, в тому числі і відносно себе. **Закон України «Про доступ до публічної інформації»** визначає порядок та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим законом та інформації, що становить суспільний інтерес. Закон не поширюється на відносини щодо отримання інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій, а також на відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» регулює відносини, що виникають у

зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; зі створенням передумов для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України.

Сучасний стан злочинності як в Україні, так і в інших країнах характеризується розвитком та зміцненням міжнародних зв'язків злочинного світу. Так, згідно зі **ст. 4 Закону України «Про Національну поліцію»**, міжнародне співробітництво поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базується на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна. Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції, а також можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Згідно зі ст. 542 Кримінального процесуального кодексу України міжнародне співробітництво під час кримінального провадження реалізується шляхом виконання необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги. У зв'язку з цим законом передбачено, що запити міжнародних правоохоронних організацій та правоохоронних органів інших держав є підставою для проведення оперативно-розшукових заходів з метою їх виконання. В окремих випадках, передбачених міжнародними угодами відповідно до національного законодавства та на принципах взаємності, представники правоохоронних органів інших держав можуть прибути в Україну для взаємодії при проведенні оперативно-розшукових заходів з виконання запиту. Проте у виконанні оперативно-розшукових заходів вони не можуть брати участі, оскільки оперативно-розшукову

діяльність на території України можуть здійснювати відповідно до ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» тільки перелічені в ній підрозділи.

Велике значення в застосуванні законів правоохоронними органами в діяльності щодо протидії злочинності мають керівні роз'яснення, які даються **Пленумом Верховного Суду**. До числа таких можна віднести *постанову Пленуму Верховного Суду України від 28.03.2008 № 2 «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства»*.

3. Підзаконні нормативно-правові акти України.

Крім законів, правове регулювання оперативно-розшукової діяльності здійснюється також **указами Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, нормативними актами відомств, здійснюючих оперативно-розшукову діяльність чи її контролюючих.**

Укази та розпорядження Президента України стосуються як призначення вищих посадових осіб, уповноважених на управління оперативно-розшуковою діяльністю, так і організації діяльності відповідних державних органів та вирішення питань, що не знайшли законодавчого врегулювання. Президент України призначає керівників Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Бюро економічної безпеки, НАБУ, Державної прикордонної служби України, Державної пенітенціарної служби України, керівників розвідувальних і контррозвідувальних відомств. Президент України визначає і основні напрямки їх діяльності, затверджуючи положення про міністерства і відомства. **Президент України, згідно конституційних повноважень, видає розпорядження, в т.ч. з питань правоохоронної та оперативно-розшукової**

діяльності.

Вищим органом виконавчої влади є **Кабінет Міністрів України**, в компетенції якого приймати нормативні акти щодо реалізації політики держави в правоохоронній сфері, зокрема, стосовно забезпечення і організації виконання законодавства, регламентуючого оперативно-розшукову діяльність. Кабінет Міністрів України приймає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання всіма кому вони адресовані.

На сьогодні відповідно до постанови Кабінету Міністрів України наказами НП України затверджені положення, що регламентують діяльність оперативних підрозділів, зокрема це: *наказ від 17.11.2015 № 95 «Про Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України»;* *наказ від 10.11.2015 № 85 «Про затвердження Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України».*

Важливі питання оперативно-розшукового забезпечення виявлення та розслідування злочинів регламентуються *Інструкцією про організацію взаємодії підрозділів оперативної служби зі слідчими та оперативно-розшуковими підрозділами органів внутрішніх справ* (Наказ НП № 575). *Наказом МВС України від 06.07.2017 № 570 регламентовано діяльність органів досудового розслідування НП України.*

З метою підвищення ефективності **негласної роботи та ОРД** у протидії злочинності та у зв'язку з потребою впровадження у практичну діяльність оперативних підрозділів НП України сучасної методології оперативно-розшукового забезпечення виявлення та розслідування злочинів, розроблено і **затверджено Інструкцію про організацію оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи підрозділами Національної поліції України**. В Інструкції викладено завдання, які вирішуються шляхом проведення ОРЗ, подано їх розгорнуту характеристику; регламентується: застосування ОРЗ, у тому числі оперативно-технічних; порядок, тактика і методика їх проведення та взаємодія оперативних підрозділів з особами

(підрозділами), що залучаються до проведення таких заходів; питання конфіденційного співробітництва громадян; визначено порядок ведення ОРС, справ контрольного провадження, використання оперативно-технічних засобів, порядок фінансового забезпечення та інші важливі питання ОРД поліції. Положення цієї Інструкції також застосовуються під час організації проведення за дорученням слідчого, прокурора НСРД з урахуванням особливостей, установлених положеннями глави 21 КПК України.

Співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності між міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами, до складу яких входять оперативні підрозділи, визначені у ст. 5 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», та правоохоронними і спеціальними службами інших держав, які мають у своєму складі відповідні підрозділи, а також з міжнародними правоохоронними організаціями здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

У Декларації про державний суверенітет Україна заявила, що вона віддає перевагу загальнолюдським цінностям і пріоритету міжнародного права перед нормами національного законодавства. Цей принцип на законодавчому рівні наша держава закріпила в Конституції і визначила, що чинні міжнародні договори, на обов'язковість яких Верховна Рада України дала згоду, є частиною національного законодавства України.

Підводячи підсумки аналізу нормативно-правового регулювання ОРД, слід зробити висновок, що у своїй діяльності оперативні підрозділи керуються Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та іншими законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, постановами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них наказами МВС України й іншими

нормативно-правовими актами.